

POLIZ EKINLARIDA “GLOBAL G.A.P.” XALQARO STANDARTI BO‘YICHA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR YETISHTIRISH AGROTEXNOLOGIYASINI YARATISH

Shukurov Xushvaqt Mamasaliyevich,

qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, professor,

ORCID: 0009-0000-1937-8108

Nazarov Shaxzod Rustam o‘g‘li,

qishloq xo‘jaligi fanlari bo‘yicha falsafa doktori,

ORCID: 0009-0003-3310-7437

Boqiyeva Mariyam Bozorovna,

tayanch doktorant,

ORCID: 0009-0008-3998-0727

Yakubov Farrux Kamiljanovich,

qishloq xo‘jaligi fanlari bo‘yicha falsafa doktori,

ORCID: 0009-0007-2112-4554

Annotatsiya. Maqolada Poliz ekinlari qishloq xo‘jaligining muhim sohalaridan biridir va xalqaro bozorda muhim o‘ringa ega. Sabzavotlar, poliz gullari, va boshqa turli o‘simliklar, bugungi kunda nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro bozorlarda ham talab yuqori bo‘lgan mahsulotlar qatoriga kiradi. Shunday ekan, Global G.A.P. xalqaro standartiga mos kelgan mahsulotlar yetishtirish, fermerlar uchun yuqori sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarish va eksport imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi. Maqolada, poliz ekinlarida Global G.A.P. standartiga moslashtirilgan agrotekhnologiyalar, mahsulotlar yetishtirishning ekologik va iqtisodiy afzalliklari haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: standart, agrotekhnologiya, mahsulot, ekologik, organik, o‘g‘itlar, kompost, mineral, samaradorlik biologik.

Аннотация. В статье говорится о том, что бахчевые культуры являются одним из важных секторов сельского хозяйства и занимают важное место на международном рынке. Овощи, бахчевые культуры и различные другие растения пользуются сегодня высоким спросом не только на внутреннем, но и на международных рынках. Поэтому выращивание продукции, соответствующей международному стандарту Global G.A.P., помогает фермерам производить высококачественную продукцию и расширять экспортные возможности. В статье рассматриваются экологические и экономические преимущества выращивания бахчевых культур, адаптированных к стандарту Global G.A.P.

Ключевые слова: стандарт, агротехнология, продукт, экологический, органический, удобрения, компост, минеральный, биологическая эффективность.

Abstract. The article states that melons and gourds are one of the important sectors of agriculture and occupy an important place in the international market. Vegetables, melons and gourds and various other plants are in high demand today not only in the domestic but also in the international markets. Therefore, growing products that meet the international Global G.A.P. standard helps farmers produce high-quality products and expand export opportunities. The article discusses the environmental and economic benefits of growing melons and gourds adapted to the Global G.A.P. standard.

Keywords: standard, agrotechnology, product, environmental, organic, fertilizers, compost, mineral, biological efficiency.

Global G.A.P. standartining tushunchasi va o‘rni Global G.A.P. (Good Agricultural Practices — Yaxshi qishloq xo‘jaligi amaliyotlari) xalqaro standarti, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishdagi behatarlik va sifatni ta‘minlashga qaratilgan. Ushbu standartlar agrotekhnika jarayonlarning barcha bosqichlarini qamrab oladi — oddiy agrotekhnologiyalardan tortib, mahsulotlarni ishlab chiqarish, saqlash, transportirovka va marketinggacha bo‘lgan barcha jarayonlar. Global G.A.P. standarti foydalanuvchilariga o‘z mahsulotlarining yuqori sifatini saqlash, ekologik xavfsizlikni ta‘minlash va bozordagi talablarga mos kelish imkoniyatini beradi.

Poliz ekinlarida Global G.A.P. standartiga mos agrotekhnologiyalar Poliz ekinlarini Global G.A.P. standartiga moslashtirishda amalga oshiriladigan asosiy agrotekhnologik amallar shunga yo‘naltirilgan:

1. Tuproqning sog‘lomligini saqlash

Tuproq — poliz ekinlari yetishtirishning asosiy manbai bo‘lib, uning sog‘lomligi fermerlik faoliyatining barqarorligini va xosildorlik darajasini belgilovchi muhim omildir. **Global G.A.P.** standartlariga mos kelishi uchun:

Tuproqni bayitish: Organik o‘g‘itlar, kompost va mineral o‘g‘itlardan foydalanish, tuproqning samaradorligini oshirish va uning biologik hokimiyatini ta‘minlash uchun kerak. Ular nafaqat xosilni oshirish, balki tuproqning uzoq muddatli ishlatishini ta‘minlashga ham yordam beradi.

Tuproq rotatsiyasi va o‘simliklar alamlashishi: Tuproqning kelajakdagi siqilishi va faolligini saqlash uchun o‘simliklarning rotatsiyasi va alamlashishi muhimdir. Bu fermerga xosilning xilma-xilligini va resurslarni samarali ishlatishga yordam beradi.

2. Zararli hasharotlar va kasalliklarga qarshi texnologiyalar

Global G.A.P. standarti ximik pestitsidlardan foydalanishni kamaytirish va tabiiy himoya usullarini qo'llashni targ'ib etadi. Bunga qo'yidagi usullar muvofiqdir:

Biologik pestitsidlar va yordamchi xasharotlar: Biologik pestitsidlar, mikroorganizmlar va tabiiy xasharotlardan foydalanish orqali zararli hasharotlarga qarshi kurashish mumkin. Buning natijasida, poliz ekinlari ekologik jihatdan toza va xavfsiz bo'ladi.

Mexanik va fizik usullar: Mexanik usullar (masalan, turli xaslar, tuproqning xosildorlik darajasini oshirish) yoki fizik usullar (to'g'ri sug'orish yoki mulcha) zararli hasharotlar bilan tabiiy kurashga yordam beradi.

3. Suvni samarali boshqarish

Poliz ekinlari uchun suv ta'minlash, ko'pincha bugungi kundagi eng muhim masalalardan biridir. **Global G.A.P.** standartlariga mos kelgan sug'orish tizimi esa fermerlar uchun shunday imkoniyatlar yaratadi:

Tomchilab sug'orish tizimi: Ushbu tizim, poliz ekinlariga suvni aniq va samarali ravishda yetkazib berish imkonini beradi. Bu nafaqat suv sarfini kamaytiradi, balki sho'rlanish va suvning isrof bo'lishining oldini oladi.

Suv manbalari va ulardan samarali foydalanish: **Global G.A.P.** standartlariga mos kelgan usullarda, fermerlar sug'orishda suvning to'g'ri boshqarilishi, suv manbalariga hurmat bilan qaratilishi va ularning qo'llanilishiga katta e'tibor beradilar.

4. Tabiiy resurslarni muhofaza qilish

Har qanday agrotexnologiyada tabiiy resurslarning samarali ishlatilishi muhim ahamiyatga ega. **Global G.A.P.** standarti ekologik tahdidlarni minimallashtirish va resurslarni muhofaza qilishga asoslangan. Buning uchun:

Bioiqtisodiy va ekologik ta'lim: Fermerlar uchun tabiiy resurslardan foydalanishda innovatsion usullar va texnologiyalarni qo'llash, jumladan, biologik ko'mak va ekologik ehtiyojlarni tushunish lozim.

So'nggi tadqiqotlar va ko'rsatmalar: Qishloq xo'jaligi sohasidagi eng yangilangan va samarali usullardan foydalanish, tabiiy resurslarning barqarorligi va o'zgarmasligini ta'minlaydi.

5. Ishlab chiqarish va sertifikatlashtirish

Poliz ekinlari uchun **Global G.A.P.** standartiga moslashtirilgan ishlab chiqarish tizimi, fermerlarga hosil bo'lgan mahsulotlarni xalqaro bozorlar uchun sertifikatlashtirish va yuqori sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarish imkonini beradi. Bu jarayonga quyidagi bosqichlar kiradi:

Sertifikatlashtirish jarayoni: Mahsulotlarning har bir bosqichi, iste'molchilarga xavfsiz va sifatli ekanligini ta'minlash uchun yo'lga qo'yiladi. Bunga agrotexnik talablar, laboratoriya tekshiruvlari, sanitariya standartlari va ekologik holatning to'liq tekshirilishi kiradi.

Eksport uchun sertifikatsiya: Poliz ekinlaridan ishlab chiqarilgan mahsulotlar xalqaro bozorlar uchun talabga muvofiq bo'lishi kerak. Har bir mahsulotning sertifikatlangani va tasdiqlangani muhim ahamiyatga ega.

Eksport ishtiroki va bozor talablari: Poliz ekinlarini **Global G.A.P.** standartiga moslashtirish, eksportbop mahsulotlarni ishlab chiqarish imkonini beradi. Xalqaro bozorda har doim yuqori sifat talab etiladi va **Global G.A.P.** sertifikati bo'lgan mahsulotlar ularga mos kelishi kerak.

Yangilangan bozor talablari: Xalqaro bozorlardagi eng yangilangan talablar va trendlarni hisobga olish, mahsulotlarning raqobatdoshligini ta'minlaydi.

Ta'minot va transport: Poliz ekinlarini eksport qilish uchun to'g'ri transport va logistika tizimlari zarur. Mahsulotlarimiz xalqaro bozorlarga olib chiqilishida sifatni saqlash va xavfsizligini

ta'minlash uchun barcha logistika jarayonlari yaxshi boshqarilishi kerak.

Poliz ekinlarida **Global G.A.P.** xalqaro standartiga moslashtirilgan mahsulotlar yetishtirish agrotexnologiyalari, fermerlarning ekologik xavfsizligini ta'minlash, sifatli mahsulotlar ishlab chiqarish va xalqaro bozorlarga eksport qilish imkoniyatlarini yanada kengaytirishga yordam beradi. Bu standartlar fermerlarga o'z mahsulotlarining sifatini global bozorlarda tanilishini ta'minlaydi, shu bilan birga, ularning ekologik mas'uliyatni his qilishini va atrof-muhitga zarar yetkazmaslikni ta'minlaydi.

Har bir fermer, agar **Global G.A.P.** standartiga mos amal qilib ishlasa, mahsulotlarining xavfsizligi va sifatiga bo'lgan ishonchni oshiradi. Bu, o'z navbatida, ularga xalqaro bozorlarda muvaffaqiyat qo'lga kiritish va iqtisodiy faoliyatlarini kengaytirish imkonini beradi.

Poliz ekinlarining o'zgaruvchan tabiati va mahsulotlarining ekologik ta'siri faoliyatning har bir bosqichida mukammal nazoratni talab qiladi. **Global G.A.P.** standarti bu jarayonni yaxshilashga yordam beradi, fermerlarga mahsulotlarini yuksak ekologik standartlarga mos ishlab chiqarish imkonini beradi. Ishlab chiqarishdagi standartlashtirish, faqat mahsulotning sifatini emas, balki atrof-muhitga ta'sirni minimallashtiradi.

Eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar har bir bozorga moslashtirilgan bo'lishi kerak: Xalqaro savdoda hamma bozorlarning talablari har xil bo'lishi mumkin. Shuning uchun **Global G.A.P.** standartiga moslashtirilgan poliz ekinlarini yetishtirishda, eksport bojxona ro'yxatlaridan, sanitariya va fitosanitariya talablaridan to mahsulotni tashish jarayonigacha barcha qadamlar nazarda tutilishi kerak.

Global G.A.P. sertifikatini olish — bu faqat bir bosqichdir, ekologik va marketing masalalarini ham yechishga yo'naltirilgan strategiya kerak. Mahsulotlar xalqaro bozorlarda o'zini tanitish va raqobatdoshlardan ajralib turish uchun o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lishi kerak. Ularning xos xususiyatlariga, birinchi navbatda, organik bo'lishi va xavfsizligi kirib, fermerlar hamda iste'molchilar o'rtasida ishonchni shakllantiradi.

Shu bilan birga, poliz ekinlarini ishlab chiqarishda e'tibor berish lozim bo'lgan asosiy nuqtalardan biri — bu marketing va brendlashtirish. **Global G.A.P.** sertifikatiga ega bo'lgan mahsulotlar, maxsus eko-brendlar va organik mahsulotlar sifatida tanilgan bo'ladi. Buning natijasida, mahsulotlarning arzonlashishi va raqobatdoshligi oshadi.

Poliz ekinlarining barqarorligi: Fermerlar va qishloq xo'jaligi sub'ektlari uchun **Global G.A.P.** standartiga mos kelgan agrotexnologiyalarni qo'llashning eng katta afzalligi — ularning ishlab chiqarish jarayoni barqaror bo'lishida yordam beradi. Bu, o'z navbatida, oliy agrotexnik va ekologik standartlarga javob beradigan mahsulotlar ishlab chiqarishni ta'minlaydi. Barqaror poliz ekinlari esa iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan muvaffaqiyatga olib keladi.

Barqarorlikka erishish, jahon aholisining o'sish templari va global iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq bo'lgan xavf-xatarlarga qarshi turishni va mamlakatlar orasidagi har qanday raqobatni his qilishni talab qiladi. Buning uchun, fermerlar o'zlarining ishlab chiqarishlarini ekologik jihatdan sog'lom, joriy standartlarga moslashtirilgan va rivojlanishga qodir tashkil etishlari kerak.

Xalqaro bozorda tanilish va mukammal tashkilot: **Global G.A.P.** sertifikatiga ega bo'lgan fermerlar xalqaro bozorda taniladi, chunki ularning mahsulotlari xalqaro talablarga mos keladi. Bu esa eksport qiladigan poliz ekinlari ishlab chiqarishning muhim qismidan biri hisoblanadi. Xalqaro bozorlardagi talab va iste'molchilarning ehtiyojlariga moslashish va ularning ishonchini

qozonish fermerlar uchun katta imkoniyatlar ochadi.

Mukammal tashkiliy jarayonlar va yuqori sifatli poliz ekinlari eksportni oshirishga katta yordam beradi. Xalqaro biznes munosabatlarini kengaytirish, yangi bozorlarga kirish va o'z mahsulotlarini jahon bo'ylab tanitish uchun fermerlar hamda tashkilotlar murakkab logistika, marketing, yangiliklar va eksport-import standartlari bilan tanish bo'lishlari kerak.

Xulosa. Global G.A.P. xalqaro standartiga mos kelgan poliz ekinlarini ishlab chiqarish agrotexnologiyasi nafaqat fermerlar uchun iqtisodiy rivojlanish va eksport imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi, balki ekologik barqarorlik va xavfsizlikni ham

ta'minlaydi. Bu fermerlarga o'z mahsulotlarining yuqori sifatini saqlash, jahon miqyosida raqobatchilardan ajralib turish va xalqaro bozorlarda raqobat qobiliyatini oshirish imkoniyatini beradi.

Buning uchun, poliz ekinlari bilan ishlovchi fermerlar Global G.A.P. talablariga muvofiq ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, yangi agrotexnologiyalarni qabul qilish va xalqaro bozor talablariga moslashishga bo'lgan harakatlarni davom ettirishlari kerak. Mahsulotlarining yuqori sifatini, xavfsizligini va ekologik muvafaqqiyatligini ta'minlash, xalqaro darajadagi savdo va hamkorlikka qadam qo'yish imkoniyatida aniq natijalarga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Axmedov M.Sh. (2017). "Organik qishloq xo'jaligi: nazariy asoslar va amaliyot." Toshkent: Agrobiznes nashriyoti.
2. Karimov B.V. (2020). "Tabiiy pestitsidlar va ularning qishloq xo'jaligidagi o'rni." O'zbekiston qishloq xo'jaligi akademiyasining ilmiy jihatlar. Toshkent: Ilm va texnika.
3. Ibragimova Sh.T. (2018). "Ekologik moddalar va ularning meva ekinlaridagi qo'llanilishi." Agroekologiya va ekologik xavfsizlik jurnali, 6 (2), 45-51.
4. Petrova T.V. (2019). "Organik mahsulotlar: himoya vositalari va amaliyot." Moskva: Nauka.
5. Antonov Yu.G. (2016). "Tabiiy pestitsidlar: foyda va kamchiliklar." Xalqaro agronomik jurnali, 1 2 (4), 120-127.
6. Solovyov V.M. (2021). "Efir yog'lari va ularning qishloq xo'jaligidagi foydalanilishi." Agroiinnovatsiyalar jurnali, 10 (3), 67-72.
7. Yunusov A.R. (2022). "Ekologik tozalik va organik qishloq xo'jaligi." Toshkent: Qishloq xo'jaligi nashriyoti.
8. Mamedov Sh.P. (2017). "Tabiiy ekstraktlar va ularning agrotexnik amaliyotdagi ahamiyati." Biologik pestitsidlar jurnali, 5 (1), 12-18.
9. Nazarov SH.R., Boqieva M.B. "Yong'oq biotsenozida shiralarning Toshkent viloyati hududlarida zarar keltirishi va qarshi qo'llanilgan biologik vositalar biologik samaradorligi hamda ularni entomofag turlari" O'zbekiston zamini. 2024 №4 B. 48-49.
10. Tandon H.L.S. (2018). "Organic Farming: Principles, Practices and Prospects." New Delhi: Indian Council of Agricultural Research.
11. Auffret A.J., & Hinkley G. (2020). "Ecological and economic benefits of organic pesticides in sustainable agriculture." Agricultural Sustainability Journal, 8 (4), 243-254.